

РЕЦЕНЗІЯ
на дисертаційну роботу
МИТРОЩЕНКО ВАЛЕРІЇ ІГОРІВНИ
на тему: **«ТРАНСФОРМАЦІЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ ВЕЛИКОЇ**
БРИТАНІЇ В УМОВАХ BREXIT»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 052 «Політологія»
(галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки)

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена, серед іншого, прискіпливою увагою політологів та політиків, теоретиків та практиків до тих трансформаційних процесів, які є проявами глибокої системної кризи політичної моделі ліберальної демократії, і серйозними викликами для України в контексті європейської інтеграції та протистояння російській агресії. Національний, регіональний та глобальний виміри Брекзиту мають великий конфліктогенний потенціал, починаючи від загрози розпаду унітарної держави на тлі неузгодженості суспільних і політичних позицій її територіальних суб'єктів, до розквіту євроскептицизму та єврофобії як ідеології та практики, падіння суспільної довіри до ідеї євроінтеграції та наднаціональних інституцій. Трансформація партійної системи Великої Британії та Брекзит – взаємозалежні процеси, обумовлені диференціацією і фрагментацією суспільства через слабкість інтеграційних інститутів і, зокрема, коаліційних партій. Окрім поглиблення глобальної кризи ліберальної демократії з усіма наслідками, що з цього випливають, конкретно для нашої держави проблема набуття членства в ЄС ускладнюється, адже один з головних та традиційних лобістів його розширення, вчинивши «самогубний Брекзит», вистрелили не тільки собі в ногу, але зрикошетили далеко навколо. Отже, зважаючи на вищесказане, досліджувана проблема має великий дослідницький інтерес як в теоретичному плані, так і з точки зору уроків для України, зокрема уроків популізму.

Дисертаційна робота Митрощенко Валерії Ігорівни представляє дослідження двох взаємопов'язаних між собою процесів: трансформація партійної системи та Брекзит, що вимагало комплексного перехресного аналізу багатьох змінних. Відповідно до поставленої мети та дослідницьких завдань, структура дисертаційного дослідження видається у цілому логічною, дає можливість визначити основні закономірності трансформації партійної системи Великої Британії в умовах Brexit. Об'єктно-предметне поле дослідження є цілком обґрунтованим. Разом з тим, з точки зору академічної стилістики, на думку рецензента, не зовсім коректним є повне співпадіння назви теми та предмету дослідження, хоча по суті вони і співпадають.

Дисертаційне дослідження складається із вступу, трьох розділів (восьми підрозділів), висновків до кожного розділу, висновків до роботи та списку використаних джерел та літератури, які нараховують 302 позиції. Структура та оформлення дисертаційного дослідження цілком відповідають

вимогам до кваліфікаційних дослідницьких робіт такого рівня та достатні для досягнення мети та розв'язання завдань.

Перший розділ традиційно представляє собою теоретико-методологічну базу дослідження. У підрозділі 1.1 окреслено понятійно-категоріальний апарат дослідження трансформації партійних систем. Цілком доречно зазначено, що в умовах появи нових теоретико-доктринальних та практично-праксіологічних проблем і викликів, пов'язаних з безперервною трансформацією партійних систем та політичних партій в межах ЄС, необхідно віднайти відповідність модернізаційному концепту політичного розвитку як категорії. Водночас, авторка подекуди виходить за межі об'єктно-предметного поля у процесі концептуалізації та операціоналізації дослідження, приділивши велику увагу чинникам трансформації партійних систем, зокрема глобалізації, що, на наш погляд, доцільно винести у наступні розділи дослідження.

У підрозділі 1.2 авторкою визначені та обґрунтовані основні підходи та методи предмета дослідження трансформації сучасних партійних систем. Цілком обґрунтованим є вибір системного підходу до визначення передумов, практичних чинників, теоретичного підґрунтя та подальших тенденцій трансформаційно-модернізаційного розвитку політичних інститутів, ключовим та найактивнішим з яких у сучасному соціумі є саме політичні партії у якості базових елементів національних партійних систем та суспільно-політичних організованих інститутів. Викликає на схвалення фокусування дослідниці на принципі історизму, адже процес виходу Великої Британії з Європейського Союзу набуває сенсу тоді, коли маємо можливість через певний час побачити наслідки цієї події. Окреслені методи, зокрема герменевтичний, феноменологічний, виступають інструментами емпіричного рівня дослідження, як-то аналізу партійних програм, передвиборчих платформ, заяв лідерів та членів політичних партій, інтерв'ю та повідомлень у ЗМІ.

Проаналізований теоретичний доробок з досліджуваної проблеми, представлений солідним переліком вітчизняної та зарубіжної спеціальної літератури, свідчить про високу теоретичну підготовку Митрошенко В. І. Солідна та різноманітна за походженням джерельна база дали можливість дисертантці науково обґрунтовувати висловлені у дисертації авторські положення та висновки. Разом з тим, хотілось би звернути увагу авторки на новітні вітчизняні розвідки, дотичні досліджуваній проблемі, зокрема фахівця з Брекзиту А.В. Грубінки.

Другий розділ дисертаційної роботи присвячено з'ясуванню чинників трансформації партійної системи Великої Британії, провідним з яких авторка цілком справедливо визначає Брекзит. Водночас, будучи «відданою» зазначеному у 1 розділі принципу історизму, В.І. Митрошенко, характеризує партійну систему Великої Британії, звертає увагу на процеси «переформатування» і лейбористської, і консервативної партії, які відбувались у 90-х рр. ХХ ст., на початку ХХІ, що саме і становить визначення змінних для взаємозалежних процесів – трансформації партійної

системи та Брекзиту. Викликає на схвалення те, що аналіз змін в партійній системі Великої Британії не представлений в дисертації якимось безособовим процесом. Авторка активно «залучає» в своє дослідження сюжети з політичними діячами та партійними функціонерами, що, на думку рецензента, дає можливість вивести з тіні процеси прийняття політичних рішень.

Заслуговує на увагу аналіз програмних засад діяльності кожної з імплементованих до механізму реалізації представницької влади британських політичних партій, в контексті їх ставлення до європейської інтеграції / дезінтеграції Великої Британії.

Цілком доречно виокремлюючи значну роль соціально-економічних чинників у функціонуванні партійної системи сучасної держави та формуванні їх ідеологічних (статичних, стратегічних) та, особливо, передвиборчих (динамічних, тактичних) цілей, завдань та гасел, авторка у підрозділі 2.2 окреслює ключові соціально-економічні передумови виходу з Європейського Союзу як домінанти безпосереднього впливу на діяльність політичних партій Великої Британії.

Третій розділ дисертації присвячено змінам в партійній системі Великої Британії після виходу з ЄС протягом 2020-2023 рр., окреслюються перспективи подальшого розвитку та функціонування партійної системи Великої Британії і, що є цілком позитивним аспектом дослідження, цей досвід екстраполюється на українські реалії.

Ознайомлення з дисертаційним дослідженням Митрощенко В.І. дає підстави вважати його наукові положення та результати, що сформульовані у висновках, здійсненими самостійно та такими, що мають наукову новизну та практичне значення, які доволі аргументовано доводяться за допомогою солідної емпіричної бази.

Дисертаційна робота пройшла необхідну апробацію. Основні положення, результати та висновки дослідження апробовані в 9 публікаціях, 5 з яких у фахових наукових виданнях України з політичних наук.

Дослідження має практичне значення. Теоретичні узагальнення, оцінки та результати роботи можуть бути корисними для подальшого опрацювання теоретичних та практичних аспектів трансформації партійної системи Великої Британії; у політичній діяльності – при формулюванні програмних документів українських політичних партій з урахуванням поточного досвіду модернізації відносин Велика Британія – ЄС та відповідних змін у структурі політичних інтересів основних британських партій.

Матеріали дисертаційного дослідження можуть бути впроваджені у навчальному процесі, при підготовці фахівців політологів.

Однак, визначаючи достатньо високий методологічний та теоретичний рівень дисертації, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження та рекомендації плюс до тих, які вже було висловлено вище.

1. При усіх неодмінних плюсах ретельного аналізу внутрішньополітичного контексту трансформаційних змін партійної системи Великої Британії, варто було б більше уваги приділити

зовнішньополітичному чиннику і в контексті його впливу на Брекзїт, і навпаки, появою в результаті виходу Великої Британії з ЄС комплексу викликів і загроз регіонального та міжнародного порядку. Зокрема, посилення ролі євроскептицизму, єврофобії як політичної стратегії на тлі поширення дезінтеграційних тенденцій та націоналістичних настроїв в країнах ЄС (про що свідчать останні вибори); суттєві іміджеві втрати ЄС як унікального інтеграційного об'єднання та послаблення його ролі у глобальній зовнішній та безпековій політиці, що безпосередньо стосується України.

2. На думку рецензентки, бажано більш ретельно підходити до окреслення дослідницького інструментарію, чітко зазначити можливості наявних методик дослідження партійних трансформацій, визначити ті, які є та як удосконаленими авторкою.

Однак, зазначені зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер, не знижують цінності й наукової новизни представленого дослідження, його теоретичної та практичної значущості. Усе це дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота В.І. Митрощенко «Трансформація партійної системи Великої Британії в умовах Brexit» за спеціальністю 052 «Політологія» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке містить обґрунтовані й достовірні наукові результати, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 12.01.2022 № 44 (зі змінами), вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), та може бути представлена до захисту на засіданні спеціалізованої вченої ради.

Рецензент:

**доктор історичних наук, професор,
професор кафедри політології**

та міжнародних відносин

Маріупольського

державного університету

Ірина ГРІДІНА

Особистий підпис <i>І. Грідіна</i>	засвідчую
<i>д.і.н., професор</i>	
<i>проф. В.П.М.В.</i>	
Начальник загального відділу	

Оксана СЕРЕДБИЧ